

Miljöförvaltningen
Stockholm Vatten AB
Exploateringskontoret
Trafikkontoret
Stadsbyggnadskontoret
Fastighetskontoret
Idrottsförvaltningen
Bromma stadsdelsförvaltning

Dnr 2020-16155
Dnr 21MB2359
Dnr E2021-05771
Dnr T2020-02924
Dnr 2021-18262
Dnr FSK 2022/32
Dnr 01.06/2020/2994
Dnr BRO 2022/17

Handläggare

Miljöförvaltningen, Lina Hansson
Tel 08-508 288 95

Stockholm Vatten AB, Iréne Lundberg
Tel 08-522 124 11

Exploateringskontoret, Anders Johnson
Tel 08-508 265 03

Trafikkontoret, Tomas Nitzelius
Tel 08-508 260 42

Stadsbyggnadskontoret, Virginia Kustvall Larsson
Tel 08-508 272 54

Fastighetskontoret, Boel Noro Svärd
Tel 08-508 267 55

Idrottsförvaltningen, Oliver Karlöf
Tel 08-508 276 59

Bromma stadsdelsförvaltning, Mikael Bohlin
Tel: 08-508 064 39

Till

Miljö- och hälsoskyddsnämnden
2022-02-22

Styrelsen för Stockholm Vatten AB
2022-02-03

Exploateringsnämnden
2022-02-17

Trafiknämnden
2022-02-17

Stadsbyggnadsnämnden
2022-02-17

Fastighetsnämnden
2022-02-22

Idrottsnämnden
2022-02-22

Bromma stadsdelsnämnd
2022-02-24

Lokalt åtgärdsprogram för Judarn

Förslag till beslut

1. Lokalt åtgärdsprogram för Judarn, Fakta och åtgärdsbehov (bilaga 1) och Lokalt åtgärdsprogram för Judarn, Genomförandeplan (bilaga 2), antas.
2. Utredning, uppföljning och utvärdering av Lokalt åtgärdsprogram för Judarn ska ske i enlighet med vad som anges i detta tjänsteutlåtande.

Anna Hadenius
Miljödirektör Miljöförvaltningen

Mårten Frumerie
VD Stockholm Vatten AB

Johan Castwall
Exploateringsdirektör Exploateringskontoret

Anette Scheibe Lorentzi
Stadsbyggnadsdirektör Stadsbyggnadskontoret

Gunilla Glantz
Trafikdirektör Trafikkontoret

Anders Kindberg
Fastighetsdirektör Fastighetskontoret

Marina Högländ
Idrottsdirektör Idrottsförvaltningen

Lisa Kinnari
Stadsdelsdirektör Bromma Stadsdelsförvaltning

Sammanfattning

Enligt EU:s vattendirektiv ska samtliga vattenförekomster inom unionen skyddas och återställas så att de uppnår god ekologisk och kemisk status. Bestämmelser om miljön i en vattenförekomst benämns som miljökvalitetsnormer och ansvaret för att en miljökvalitetsnorm följs åvilar kommuner och övriga berörda myndigheter.

Enligt Stockholms stads handlingsplan för god vattenstatus ska lokala åtgärdsprogram tas fram som visar hur staden ska arbeta för att uppnå god status i stadens vattenförekomster. Genom lokala åtgärdsprogram kan staden visa hur miljökvalitetsnormerna är avsedda att följas och utgör därmed en förutsättning för att staden ska kunna förena sitt bostadspolitiska mål om att bygga 140 000 nya bostäder till år 2030 med skyldigheten att följa miljökvalitetsnormerna för vatten.

Sjön Judarn ligger i Judarskogens naturreservat och ingår i ett skyddat Natura 2000-område. Sjön klassificeras som ett så kallat övrigt vatten och är därför inte behäftad med egna miljökvalitetsnormer. Utgångspunkten i åtgärdsarbetet är att ett övrigt vatten inte får påverka en nedströms liggande vattenförekomst negativt, i detta fall för Mälaren-Fiskarfjärden. Vidare är Judarn gällande naturreservatsföreskrifter samt Natura 2000-föreskrifterna enligt Art- och habitatdirektivet.

Judarns vattenkvalitet bedöms motsvara måttlig ekologisk status, baserat på stadens egen miljöövervakning av parametern påverkan på bottenfauna. Judarn uppnår ej god kemisk status med avseende

på bly, antracen och kadmium i sediment, samt PFOS-halter i vatten.

Syftet med det lokala åtgärdsprogrammet är att belysa de huvudsakliga utmaningarna och ge förslag på konkreta åtgärder så att vattenmiljön förbättras till att motsvara god ekologisk och kemisk status och därigenom inte påverkar Mälaren Fiskarfjärden negativt.

För att förbättra vattenkvaliteten i Judarn har Miljöförvaltningen i Stockholms stad i samverkan med berörda förvaltningar och Stockholm vatten AB tagit fram ett lokalt åtgärdsprogram för Judarn

- I samband med att vattenmyndigheterna tar beslut om ett nytt åtgärdsprogram i slutet av 2021 kommer Judarn att formellt klassificeras som ett övrigt vatten och statusklassningen och miljökvalitetsnormer kommer att upphöra gälla. Vatten från Judarn får dock inte medföra en negativ påverkan så statusen försämras eller så att möjligheten att följa miljökvalitetsnormerna försvåras i den nedströms liggande vattenförekomsten Mälaren-Fiskarfjärden. I genomförandeplanen har ett antal förslag till åtgärder tagits fram. Förslagen omfattar utredningsåtgärder för att utreda källor till höga halter PFOS, bly och antracen, riktad miljötillsyn mot större vägar, samt nio platsspecifika dagvattenåtgärder.
- Investeringskostnaden för platsspecifika dagvattenåtgärder uppskattas till cirka 24-32 miljoner kronor. Årlig driftkostnad för de platsspecifika åtgärderna beräknas till cirka 170 000 kr exklusive avgifter för tillkommande tillsyn. Kostnader för utredningar uppskattas till cirka 0,5 miljoner kronor.
- För investeringsåtgärder har det lokala åtgärdsprogrammet likställts med ett projektdirektiv för ett utredningsbeslut enligt Systemstöd för Stora Investeringsprojekt (SSIP), eller stadens investeringsprocesser i övrigt. Beslutet innebär därmed att de föreslagna åtgärderna ska utredas vidare och att åtgärderna kan ändras baserat på resultat från utredningen.
- Övriga föreslagna åtgärder som driftinsatser, fördjupande undersökningar och miljötillsyn ska genomföras succesivt

av respektive ansvarig nämnd och bolagsstyrelse, baserat på resultat från utredningar och ekonomiska förutsättningar.

- Åtgärderna som föreslås i de lokala åtgärdsprogrammen kan finansieras på olika sätt, till exempel genom VA-taxan eller inom ordinarie budget. Åtgärdsprogrammen innebär inte i sig ett beslut om finansiering och vilka åtgärder som ska genomföras utan detta prövas i stadens ordinarie processer. I och med detta sker också en prioritering mellan och inom de lokala åtgärdsprogrammen.
- De lokala åtgärdsprogrammen är inte juridiskt bindande som ett åtgärdsprogram i miljöbalkens mening, men utgör underlag för att konkretisera hur vattenmyndighetens bindande åtgärdsprogram ska kunna uppfyllas.
- Staden kommer fortlöpande att arbeta med att utveckla processerna för prioritering av åtgärder inom och mellan vattenförekomster på såväl övergripande programnivå som mellan specifika projekt. Dessa prioriteringar kommer att följa stadens övergripande mål om stadsutveckling.
- De lokala åtgärdsprogrammen samt effekten av åtgärdsgenomförandet kommer att förvaltas digitalt på Miljöbarometern, vilket innebär att uppföljning och förändringar redovisas på ett samlat och flexibelt sätt. En utvärdering av genomförandet föreslås ske senast 2025.
- Om föreslagna åtgärder genomförs bedöms det möjligt att nå god ekologisk och kemisk status.
- Arbetet med lokala åtgärdsprogram visar att det finns ett omfattande åtgärdsbehov för stadens vattenförekomster och att vattenmyndigheternas beräkningar av åtgärdskostnaden är underskattad. Effekten av vidtagna åtgärder kommer även att dröja då återhämtningsprocesserna i ekologiska system tar tid.

Bakgrund

Miljökvalitetsnormer

Enligt EU:s ramdirektiv för vatten (2000/60/EG) ska samtliga vattenförekomster inom unionen skyddas och återställas så att de uppnår god ekologisk och kemisk status. Bestämmelser om kvaliteten på miljön i en vattenförekomst benämns som miljökvalitetsnormer och ansvaret för att en miljökvalitetsnorm följs åvilar kommuner och övriga berörda myndigheter.

Åtgärdsarbetet för stadens vatten ska betraktas ur ett avrinningsområdesperspektiv. I samband med att vattenmyndigheterna tar beslut om ett nytt åtgärdsprogram i slutet av 2021 kommer Judarn att formellt klassificeras som ett övrigt vatten och statusklassningen och miljö kvalitetsnormer kommer att upphöra gälla. Anledningen till detta är att Judarn inte uppnår den generella storleksklassen för vattenförekomster och var tidigare felaktigt utpekad som vattenförekomst. Vatten från Judarn får dock inte medföra en negativ påverkan så statusen försämras eller så att möjligheten att följa miljö kvalitetsnormerna försvåras i den nedströms liggande vattenförekomsten Mälaren-Fiskarfjärden.

Lokala åtgärdsprogram

Vattenmyndigheten i Norra Östersjön har tagit fram ett åtgärdsprogram tillhörande förvaltningsplanen som på en övergripande nivå visar vad berörda kommuner behöver göra för att nå god vattenstatus. Syftet med lokala åtgärdsprogram är att med utgångspunkt från de åtgärder som vattenmyndigheten föreslår konkretisera arbetet så att miljö kvalitetsnormerna för vatten kan följas i enskilda vattenförekomster. Lokala åtgärdsprogram som tas fram på kommunal nivå har inte samma rättsliga status som vattenmyndighetens åtgärdsprogram, vilka beslutas med stöd av miljöbalken.

Enligt Stockholms stads handlingsplan för god vattenstatus ska lokala åtgärdsprogram tas fram för stadens vattenförekomster. De lokala åtgärdsprogrammen utgör en konkretisering av handlingsplanen för god vattenstatus och antas av respektive nämnd och bolag.

Föreslagna åtgärder i de lokala åtgärdsprogrammen syftar till att minska den historiska och befintliga belastningen som påverkar vattenförekomster medan stadens dagvattenstrategi främst syftar till att minska belastningen i samband med ny exploatering. Genom lokala åtgärdsprogram kan staden visa hur miljö kvalitetsnormerna är avsedda att följas och utgör därmed en förutsättning för att staden ska kunna förena sitt bostadspolitiska mål om att bygga 140 000 nya bostäder till år 2030 med skyldigheten att följa miljö kvalitetsnormerna för vatten.

Nuvarande tillstånd i vattenmiljön

Statusklassningen speglar det befintliga tillståndet i vattenmiljön. Det huvudsakliga miljöproblemet för Judarns vatten är förekomsten av miljögifter vilket får utslag på både den kemiska statusen, och på

parametern bottenfauna som används i den ekologiska statusbedömningen.

Judarns vattenkvalitet bedöms motsvara *måttlig* ekologisk status,. Till skillnad från många andra vattenförekomster i staden har sjön inga problem med näringsämnen. Utslagsgivande för den ekologiska statusen är istället parametern påverkan på bottenfauna, vars klassning baseras på stadens egen miljöövervakning. Även förekomst av makrofytter klassas som måttlig.

Judarn *uppnår ej god* kemisk status med avseende på bly, antracen och kadmium i sediment. Halten av PFOS i fisk är under gränsvärdet för god kemisk status medan halten i vatten är högre än gränsvärdet för god status. Bedömningar baserade på halter i fisk anses mer tillförlitliga och klassningen ej god kemisk status med avseende på halter i vattnet ska därför beaktas med försiktighet.

För att nå god status behöver halterna av antracen, PFOS, bly och kadmium minska med ca 50-, 45-, 40-, samt 4 %.

Bromerade difenyletrar (PBDE) samt kvicksilver överskrider också gränsvärdena för kemisk status. För PBDE och kvicksilver gäller nationella kvalitetsundantag då överskridandena i huvudsak orsakas av atmosfärisk deposition från långväga luftburna föroreningar.

Varför är vattenkvaliteten dålig i Judarn?

De dominerande nuvarande och historiska källorna till miljögifterna i sjön är tillförsel av ämnen som transporteras med dagvatten. Dagvatten från exempelvis bebyggelse, parkeringar och vägar för med sig miljögifter till sjön. En annan källa är bräddningar från det befintliga avloppsledningsnätet. Andra potentiella källor är förorenade områden, och förorenade fyllnadsmassor.

Ärendet

Med avsikt att säkerställa att vattnet i Judarn inte medför negativ påverkan på nedströms liggande vattenförekomst Mälaren-Fiskarfjärden, samt för att skapa förutsättningar för en frisk vattenmiljö i Judarskogens naturreservat har staden tagit fram ett lokalt åtgärdsprogram för Judarn. Ambitionen med åtgärdsprogrammet är att vattenkvaliteten i sjön ska motsvara nivå för miljökvalitetsnormerna god ekologisk och kemisk status.

I det lokala åtgärdsprogrammet för Judarn belyses utmaningarna för att förbättra vattenkvaliteten och livsmiljön till att motsvara god ekologisk och kemisk status. Programmet innehåller förslag på

olika typer av åtgärder och möjliggör för ansvariga aktörer att påbörja förstudier, projektering och genomförande av åtgärder utifrån de förslag som lämnas.

Primära målgrupper för åtgärdsprogrammet är kommunala nämnder och bolag i Stockholm. Dessa är i första hand Stockholm Vatten AB, miljö- och hälsoskyddsnämnden, exploateringsnämnden, trafiknämnden, stadsbyggnadsnämnden, fastighetsnämnden, idrottsnämnden samt Bromma stadsdelsnämnd. Åtgärdsprogrammet utgör även ett underlag för samverkan och planering inom Judarns tillrinningsområde.

Både beräkningar av belastning, förbättringsbehov och kostnader för åtgärder är baserade på nuvarande kunskapsläge och rimliga antaganden. Beräkningarna är dock behäftade med osäkerheter som ska minimeras i ett senare skede i samband med att åtgärdsförslagen utreds vidare av respektive genomförandeorganisation.

De lokala åtgärdsprogrammen samt effekten av åtgärdsgenomförandet kommer att förvaltas digitalt på Miljöbarometern, vilket innebär att uppföljning och förändringar redovisas på ett samlat och flexibelt sätt. Miljöförvaltningen har huvudansvar för den digitala hanteringen av samtliga lokala åtgärdsprogram.

En utvärdering av arbetet enligt de lokala åtgärdsprogrammen ska ske senast 2025. Utvärderingen kommer att samordnas av miljöförvaltningen och resultaten kommer att kommuniceras till miljö- och hälsoskyddsnämnden för vidare hantering.

Ärendets beredning

Lokalt åtgärdsprogram för Judarn är framtaget av miljöförvaltningen i Stockholms stad tillsammans med Stockholm Vatten AB. Representanter från stadens exploateringskontor, trafikkontor, stadsbyggnadskontor, fastighetskontor, idrottsförvaltningen, och Bromma stadsdelsförvaltning har haft möjlighet att delta i en referensgrupp samt fått underlaget remitterat under arbetets gång.

I det lokala åtgärdsprogrammet föreslås åtgärder som ska leda till att god vattenstatus nås. Vidare identifieras de förvaltningar och bolag som får i uppdrag att utreda respektive åtgärd vidare. De ekonomiska konsekvenserna är översiktligt beskrivna genom att respektive åtgärd har kalkylerats utifrån relevanta

schablonkostnader för genomförande. I arbetsprocessen har risker identifierats och adresserats till berörd förvaltning. Exempel på risker är osäkerheter runt kostnader, föroreningshalter samt att föreslagna anläggningars lokalisering kolliderar med andra ändamål.

En första version av åtgärdsprogrammet har översänts till berörda förvaltningar för kontorsremiss på tjänstemannanivå under hösten 2020. Programmet har därefter kompletterats utifrån inkomna synpunkter. Stadens styrgrupp för god vattenstatus har granskat och godkänt åtgärdsprogrammet inför politisk behandling. I styrgruppen ingår miljöförvaltningen, Stockholm Vatten AB, exploateringskontoret, trafikkontoret, stadsbyggnadskontoret, fastighetskontoret, idrottsförvaltningen samt Bromma och Norrmalms stadsdelsförvaltningar.

Synpunkter och förslag

Förslag till åtgärder

I syfte att förbättra vattenkvaliteten och livsmiljön i Judarn har nio platsspecifika åtgärder föreslagits för att rena dagvatten från befintlig infrastruktur i anslutning till Islandstorget, Bergslagsvägen och Bällstavägen. En våtmark har också föreslagits för att rena och fördröja dagvatten från vägar och bostadsområden.

Därtill föreslås en tillsynsåtgärd för att säkerställa att dagvatten från parkeringar och större vägar fördröjs och renas före avledning till Judarn.

Utredningsåtgärderna innebär bland annat kartläggning av sedimentburna miljögifter, och möjligheter till minskade bräddningar, samt identifiering av tillrinnande dag- och spillvattensystem och felkopplingar.

Kostnader

Investeringskostnaden för de platsspecifika åtgärderna uppskattas till 24-32 miljoner kronor utifrån relevanta schablonberäkningar. Årlig driftkostnad för anläggningarna beräknas till cirka 167 tusen kronor. Kostnader för utredningar som är viktiga för det fortsatta åtgärdsarbetet har uppskattats till cirka 0,5 miljoner kronor.

Kostnadsuppskattningarna för åtgärderna är osäkra och i flera fall kan totala kostnader redovisas först när detaljprojekteringarna har utförts.

Kostnaden för genomförandet av åtgärder ska sättas i relation till möjligheten att nå miljökvalitetsnormerna och därigenom kunna

genomföra de planerade stadsbyggnadsprojekten i enlighet med kraven i plan- och bygglagen samt de ekosystemtjänster som en god vattenkvalitet för med sig.

Ansvar för genomförande

Av det lokala åtgärdsprogrammet framgår att genomförandeansvariga för de åtgärder som tagits fram för Judarn är Stockholm Vatten AB, trafikkontoret, och miljöförvaltningen.

För investeringsåtgärder har det lokala åtgärdsprogrammet likställts med ett projektdirektiv för ett utredningsbeslut enligt Systemstöd för Stora Investeringsprojekt (SSIP), eller stadens investeringsprocesser i övrigt. Beslutet innebär därmed att de föreslagna åtgärderna ska utredas vidare baserat på mer detaljerad kunskap om de lokala förutsättningarna. Om respektive åtgärd är motiverad att tas vidare kommer dessa hanteras inom ordinarie investeringsprocess för inriktnings- och genomförandebeslut, där varje åtgärd hanteras enskilt men resultat följs upp aggregerat för respektive vattenförekomst. De föreslagna åtgärderna kan därmed ändras baserat på resultat från vidare utredning. Åtgärderna ska dock tillsammans uppnå det övergripande målet att uppnå god vattenstatus i aktuellt vatten.

Om det visar sig att någon föreslagen åtgärd inte är möjlig att genomföra behöver en åtgärd som ger motsvarande resultat tas fram, annars äventyras möjligheten att kunna uppnå god status. Beslutet att godkänna förslaget till lokalt åtgärdsprogram innebär inte ett beslut att vidta exakt de åtgärder som föreslås i åtgärdsprogrammet, utan att vidta de åtgärder som krävs för att nå det övergripande målet god status.

Huvudansvariga för genomförandet av dagvattenåtgärder i befintlig miljö är Stockholm Vatten AB i egenskap av verksamhetsutövare. Exploateringskontoret har som markägare ansvar att säkerställa genomförande av åtgärder för restaurering av sjöar och vattendrag. Trafikkontoret och berörda stadsdelsförvaltningar ansvarar för åtgärder på allmän platsmark, som exempelvis förbättring av drift- och skötsel i syfte att minska påverkan på dagvattnet.

Stadsbyggnadskontoret ansvarar för att tillräckligt med utrymme avsätts för åtgärder i samband med detaljplanering. Vidare ansvarar stadsbyggnadskontoret även för den mer övergripande stadsplaneringen och därmed även att åtgärdsbehov beaktas i ett större områdesperspektiv.

För att åtgärder ska kunna genomföras behöver ytor tas i anspråk. Genom de lokala åtgärdsprogrammen tydliggörs att kommunerna behöver avsätta eller på annat sätt reservera de ytor som är nödvändiga. För att åtgärderna ska kunna genomföras på ett resurs- och kostnadseffektivt sätt bör ytorna samplaneras med klimatanpassningsarbetet och stadsbyggnadsprocessen i övrigt.

Finansiering av åtgärder

Åtgärderna som föreslås i de lokala åtgärdsprogrammen kan finansieras på olika sätt, till exempel genom VA-taxan eller inom ordinarie budget. Åtgärdsprogrammen innebär inte i sig ett beslut om finansiering och vilka åtgärder som ska genomföras utan detta prövas i stadens ordinarie processer. I och med detta sker också en prioritering mellan och inom de lokala åtgärdsprogrammen.

Tillräckliga medel för såväl investering som drift behöver avsättas för genomförande av nödvändiga åtgärder om stadens vattenområden ska uppnå god status. Erfarenheter från tidigare åtgärdsarbete för att förbättra vattenstatusen i stadens sjöar visar att det finns behov av en väsentligt utökad finansiering för att nå målet om en god vattenstatus. Åtgärder för bättre vatten behöver vara en naturlig del av stadsutvecklingen.

Möjligheten att nå miljökvalitetsnormerna

Åtgärderna i det lokala åtgärdsprogrammet visar sammantaget att det är möjligt att nå god kemisk och ekologisk status. Att åstadkomma en förbättrad vattenkvalitet förutsätter ekonomiska och personella resurser samt att befintliga ytor kan tas i anspråk. Kostnaderna och arbetet med åtgärderna för att förbättra vattenkvaliteten i Judarn bör dock beaktas tillsammans med kostnaderna och antalet åtgärdsförslag för stadens samtliga vattenförekomster.

Stadens arbete med framtagande av lokala åtgärdsprogram visar att vattenmyndigheternas beräkningar av åtgärdskostnaden är underskattad. Utöver underskattade kostnader bedöms även åtgärdsarbetet att behöva fortgå under lång tid på grund av det omfattande åtgärdsbehovet som finns. Det omfattande åtgärdsbehovet och att effekten av vidtagna åtgärder kommer att dröja på grund av att återhämningsprocesserna i ekologiska system tar tid, medför att det kommer att vara svårt att nå miljökvalitetsnormerna i stadens vattenförekomster.

Staden kommer att använda underlaget i de lokala åtgärdsprogrammen för att göra vattenmyndigheten uppmärksam på den faktiska åtgärdskostnaden och finansieringsbördan samt föra en

dialog om behovet av statliga medel för åtgärdsutredningar samt genomförande.

Det kommer att vara av vikt att utveckla strukturer och samverkan för att åstadkomma väl grundade prioriteringar. Staden kommer därför att fortlöpande arbeta med att utveckla processerna för samordning och projektledning samt prioritering av åtgärder inom och mellan vattenförekomster på såväl övergripande programnivå som mellan specifika projekt. Dessa prioriteringar kommer att följa stadens övergripande mål om stadsutveckling.

Bilagor

1. Lokalt åtgärdsprogram för Judarn - Fakta och åtgärdsbehov
2. Lokalt åtgärdsprogram för Judarn - Genomförandeplan inklusive *bilaga 2.1 – Geografisk placering av åtgärder* samt *bilaga 2.2 – Stockholms stads gemensamma ansvar*.